

ks. Daniel Klimkiewicz

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-4689-5984>

UNIwersytet Papiński Jana Pawła II w Krakowie

ROR <https://ror.org/0583g9182>

Organizacja posługi parafialnej „in solidum” w myśl kan. 517 § 1 kodeksu prawa kanonicznego

Tradycyjny model zarządzania przewidziany przez obowiązujący kodeks prawa kanonicznego¹ zakłada, że troskę duszpasterską nad parafią sprawuje jeden proboszcz (por. kan. 519 i 526 § 1 KPK 1983), którego w razie potrzeby wspierają wikariusze parafialni (por. kan. 545 KPK 1983). Jednakże okoliczności i potrzeby duszpasterskie – zwłaszcza brak kapłanów – mogą wymagać innych sposobów organizacji posługi parafialnej. Jedną z takich alternatywnych form stanowi solidarne (*in solidum*) powierzenie duszpasterstwa kilku kapłanom. Rozwiązanie to zostało skodyfikowane w kan. 517 § 1 KPK 1983, który stanowi, iż: „Tam, gdzie wymagają tego okoliczności, opiekę duszpasterską nad parafią albo kilkoma parafiami jednocześnie można powierzyć solidarnie kilku kapłanom, przyjmując jednak zasadę, że jeden z nich będzie moderatorem duszpasterstwa, czyli tym, kto pokieruje podejmowanym wspólnie działaniem i będzie za nie odpowiedzialny przed biskupem”.

Ten sposób organizacji duszpasterstwa znany był w Kościele od wieków i znajdował swoje odzwierciedlenie we wcześniejszych regulacjach prawnych. Mimo to obecne przepisy kodeksowe stanowią swego rodzaju *novum*. Warto zatem dokonać szczegółowej analizy obowiązujących norm prawnych dotyczących tego zagadnienia – zawartych w przytoczonym kan. 517 § 1 KPK 1983 oraz w kan. 542–544

¹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 25.01.1983, „Acta Apostolicae Sedis” 75 (1983) pars 2, s. 1–317; tekst polski: *Kodeks prawa kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 roku. Zaktualizowany przekład na język polski*, Poznań 2022 [dalej: KPK 1983].

KPK 1983 – i odpowiedzieć na pytanie: czy są one na tyle precyzyjne, aby model duszpasterstwa *in solidum* mógł funkcjonować w sposób prawidłowy, czy też mają tylko charakter ramowy i wymagają doprecyzowania?

1. Antecedencje „in solidum” w kontekście historyczno-prawnym

Kodeks prawa kanonicznego z 1917 roku² stał na stanowisku, iż: „W tej samej parafii może być jeden tylko proboszcz dla czynnego wykonywania duszpasterstwa, zwyczaj przeciwny jest potępiony, a wszelkie przywileje odwołane” (kan. 460 § 2 CIC 1917). Z kolei Papieska Komisja Kardynałów ds. Autentycznego Tłumaczenia Kanonów w dniu 14 lipca 1922 roku oświadczyła, że zakaz solidarnego duszpasterstwa parafialnego ma zastosowanie nie tylko do parafii, które zostaną utworzone w przyszłości, ale także do wszystkich parafii już utworzonych przed wejściem w życie CIC 1917³.

Należy zatem rozumieć, iż przed wejściem w życie kodeksu Pio-Benedyktyńskiego istniały formy zarządzania parafią przez zespół kapłanów spełniających zadania duszpasterskie w sposób solidarny (*in solidum*). Dowodem na taki stan rzeczy są materiały źródłowe zawarte w *Corpus Iuris Canonici*⁴, do których należą: *Dekret Gracjana*⁵, *Dekrety Grzegorza IX*⁶, *Księga VI Bonifacego VIII*⁷. Jak wykazuje Peter Schappert, przed Soborem Trydenckim (1545–1563) nie było ogólnego zakazu stosowania tego sposobu organizacji posługi parafialnej. W wyniku szczególnych norm partykularnych administracja *in solidum* w parafii była jedynie zabroniona w Anglii (Synod Londyński z 1237) oraz w prowincjach kościelnych

² *Codex Iuris Canonici Pii x Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae xv auctoritate promulgatus*, 27.05.1917, „Acta Apostolicae Sedis” 9 (1917) pars 2, s. 1–593 [dalej: CIC 1917].

³ Pontificia Commissio ad Codicis Canones Authentice Interpretandos, *Responsa ad proposita dubia*. IV. *De parochis* (can. 460), 14.07.1922, „Acta Apostolicae Sedis” 14 (1922), s. 527.

⁴ *Corpus Iuris Canonici editio Lipsiensis secunda post Aemilii Ludouici Richteri curas ad librorum manu scriptorium et editionis Romanae fidem recognouit et adnotatione critica instruxit Aemilius Friedberg*, pars 1: *Decretum Magistri Gratiani*, pars 2: *Decretalium Collectiones*, Graz 1959 [dalej: CiCa].

⁵ *Decretum Magistri Gratiani, Decreti secunda pars*, Causa VII, Quaestio I, c. XLI, w: CiCa, pars 1, col. 582.

⁶ *Decretales Gregori P. IX*, Lib. III, Tit. v: *De praebendis*, Cap. VIII, w: CiCa, pars 2, col. 466.

⁷ *Liber sextus Bonifatii VIII*, Lib. I, Tit. VI: *De electione et electi pot.*, Cap. XIV, w: CiCa, pars 2, col. 953/954.

Reims i Bordeaux. Przyczyn tego ograniczenia należy upatrywać w sporach dotyczących pobierania świadczeń materialnych związanych ze sprawowaniem urzędów kościelnych (beneficjum)⁸.

Kontynuując ten wątek, należy podkreślić, iż dopiero wspomniany sobór w dekrete *De reformatione* z 1563 roku (kan. 13, sesja 24) postanowił, że diecezje powinny być podzielone na odrębne parafie w celu zapewnienia skutecznej opieki duszpasterskiej. Jako ogólną zasadę ustanowił wówczas normę jednego proboszcza dla jednej parafii, jednakże nie wypowiedział się w tej kwestii w sposób definiujący⁹. Podobnie Konstytucja apostolska *Benedykta XIV Ad militantis* z 30 marca 1742 roku podtrzymywała dążenie do jednoosobowego zarządzania parafią, lecz wciąż nie wyeliminowała całkowicie istniejących wyjątków opartych na dawnych przywilejach¹⁰. Dopiero interpretacja przepisu *Concilium Tridentinum* dokonywana przez wybitnych kanonistów – od Anacletusa Reiffenstuela po tworzącego na przełomie wieków XIX i XX Franza Xavera Wernza – coraz silniej ugruntowała zakaz solidarnego duszpasterstwa, co ostatecznie przypieczętował zapis zawarty w kan. 460 § 2 CIC 1917¹¹.

Podczas prac nad reformą CIC 1917 ponownie podjęto kwestię organizacji posługi parafialnej *in solidum*. Kanoniści René Löffler i Jorge Miras upatrują przyczyny tego stanu rzeczy w idei braterstwa kapłańskiego (*fraternitas sacerdotalis*) ożywionej przez Sobór Watykański II. Choć w tekstach soborowych brakuje bezpośredniego odniesienia do duszpasterstwa sprawowanego *in solidum*, to jednak zarysowano w nich fundamentalne aspekty tej formy organizacji pieczy duszpasterskiej. W szczególności warto zwrócić uwagę na dekret *Presbyterorum ordinis*¹², wskazujący na potrzebę zacieśnienia współpracy między kapłanami. Przytoczyć można również dekret *Christus Dominus*¹³, który wyraźnie potwierdza konieczność podejmowania

8 P. Schappert, *Solidarische Pfarrseelsorge. Möglichkeit und Bewertung in der neuklassischen Kanonistik*, St. Ottilien 1991, s. 60–62 (Dissertationen: Kanonistische Reihe, 7).

9 Concilium Tridentinum, *Decretum de reformatione*, Sessio XXIV: *De parochiarum circumscriptione*, Cap. XII, w: *Canones et decreta Sacrosancti Oecumenici Concilii Tridentini: sub Paulo III., Iulio III., et Pio IV., Pontificibus maximis; cum additamentis et indicibus ad Conc. Trident. Spectantibus*, Ratisbonae 1874, s. 153–154.

10 Benedictus PP. XIV, *Constitutio Ad militantis*, 30.03.1742, w: *Codicis Iuris Canonici Fontes*, vol. 1: *Concilia Generalia – Romani Pontifices usque ad Annum 1745*, n. 1–364, ed. P. Gasparri, Typis Polyglottis Vaticanis, Romae 1947, nr 326, s. 723–733.

11 P. Schappert, *Solidarische Pfarrseelsorge*, s. 127–138.

12 Sobór Watykański II, Dekret *Presbyterorum ordinis*, 7.12.1965.

13 Sobór Watykański II, Dekret *Christus Dominus*, 28.10.1965.

wspólnych działań apostolskich wykraczających poza granice pojedynczej parafii w celu zwiększenia ich skuteczności¹⁴.

Na koniec niniejszych analiz należy wykazać, iż prace Papieskiej Komisji ds. Odnowy Kodeksu Prawa Kanonicznego, mimo pewnych antecedenencji w historycznych uwarunkowaniach, wprowadziły w istocie innowację sprzeczną z wcześniejszą (zwłaszcza Pio-Benedyktyńską) tradycją legislacyjną, kodyfikując kan. 517 § 1 KPK 1983. Kontekst ten w pełni naświetlają wstępne projekty opracowane przez Coetus studiorum „De sacra Hierarchia” w latach 1970–1976¹⁵, synteza tychże projektów przeprowadzona przez wspomniany zespół roboczy w czerwcu 1976 roku¹⁶, a także sama ewolucja kanonów, od tzw. Schematu z 1977 roku¹⁷.

2. Normatywne uwarunkowania wspólnego sprawowania pasterskiej troski

W kodeksie prawa kanonicznego nie ma mowy, w ścisłym tego słowa znaczeniu, o tzw. duszpasterstwie solidarnym (sprawowanym *in solidum*) jako takim. Ustawodawca kościelny nie stworzył legalnej definicji tego sposobu organizacji posługi parafialnej. Ograniczył się jedynie do stwierdzenia w kan. 517 § 1 KPK 1983, że „tam, gdzie wymagają tego okoliczności, opieka duszpasterska nad jedną lub kilkoma parafiami jednocześnie może być powierzona kilku kapłanom solidarnie”.

Odnosząc się do znaczenia normatywnego zwrotu *ubi adiuncta id requirant*, należy podkreślić, iż kodeks nie precyzuje katalogu określonych przyczyn, pozostawiając ich weryfikację autonomicznej ocenie biskupa diecezjalnego. Użycie przez ustawodawcę ogólnego terminu *adiuncta* (okoliczności) zapewnia mu szeroki margines decyzyjny. W praktyce oznacza to konieczność uwzględnienia zarówno dobra wiernych, jak i samych duszpasterzy. W konsekwencji ustanowienie opieki

¹⁴ R. Löffler, *Gemeindeleitung durch ein Priesterteam. Interpretation des can. 517 § 1 CIC/1983 unter besonderer Berücksichtigung der deutsche Rechtslage*, Essen 2001, s. 16–19; J. Miras, *El ejercicio „in solidum” del ministerio parroquial*, „Ius Canonicum” 29 (1989) nr 58, s. 490–492.

¹⁵ Coetus studii „De sacra Hierarchia” (olim „De Clericis”) (Sessio VIII), „Communications” 24 (1992) nr 1, s. 109–111.

¹⁶ Coetuum studiorum labores, 1. Coetus de Sacra Hierarchia, „Communications” 8 (1976) nr 1, s. 29–31.

¹⁷ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema canonum libri II de Populo Dei*, Città del Vaticano 1977, s. 134–135.

in solidum znajduje uzasadnienie w przypadku parafii o znacznych rozmiarach, gdzie realizacja zadań przekracza możliwości jednego kapłana. Alternatywnie rozwiązanie to pozwala na powierzenie zarządzania zespołem np. pięciu parafii grupie trzech kapłanów, co w warunkach niedoboru powołań zapewnia ciągłość i właściwy poziom opieki duszpasterskiej we wszystkich tych jednostkach. Za dopuszczalną uznaje się również sytuację, w której przy dostatecznej liczbie kapłanów celem staje się promocja większej jedności – zarówno między samymi parafiami, jak i duszpasterzami¹⁸.

W Instrukcji Kongregacji ds. Duchowieństwa *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła* z 29 czerwca 2020 roku stanowczo stwierdza się, iż: „To rozwiązanie może zostać przyjęte, gdy według uznania biskupa wymagałyby tego konkretne okoliczności, zwłaszcza dla dobra zainteresowanych parafii, poprzez wspólne i bardziej skuteczne działanie duszpasterskie, a także by wspierać duchowość komunii wśród księży”¹⁹.

Prawodawca kościelny nie określa normatywnie liczby kapłanów wchodzących w skład zespołu duszpasterskiego. Komentatorzy prawa kanonicznego są jednak zgodni, że skoro w tym przypadku nie mamy do czynienia z osobą prawną, to wymóg zawarty w kan. 115 KPK 1983 – określający minimalną liczbę trzech osób dla zespołu – nie znajduje tutaj zastosowania. W konsekwencji przyjmuje się, iż zespół ten może składać się z co najmniej dwóch kapłanów²⁰.

Kwestią kluczową w kontekście dyspozycji kan. 517 § 1 KPK 1983 pozostaje sam sposób organizacji posługi parafialnej *in solidum*. W tym przypadku powierzenie troski pasterskiej oznacza, wedle interpretacji części kanonistów, iż wszystkim członkom zespołu powierza się niepodzielnie całokształt opieki duszpasterskiej. Na płaszczyźnie zewnętrznej każdy z nich ponosi pełną odpowiedzialność za całość powierzonych zadań, a nie jedynie za ich wyznaczoną część. Wymóg ten nie wyklucza jednak konieczności wewnętrznego podziału obowiązków

¹⁸ F. Coccopalmerio, *Le unità pastorali: motivi, valori e limiti*, „Quaderni di diritto ecclesiale” 9 (1996) nr 2, s. 135; F. Coccopalmerio, *Las así llamadas „unidades pastorales”: motivos, valores y límites*, „Revista Española de Derecho Canónico” 66 (2009) nr 167, s. 489.

¹⁹ Congregatio pro Clericis, *Instructio La conversione pastorale della comunità parrocchiale al servizio della missione evangelizzatrice della Chiesa*, 29.07.2020, nr 76, „Communicationes” 52 (2020) nr 2, s. 451, tekst polski: <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2020/07/20/0391/00886.html#pol>

²⁰ F. H. Esteban, *La parroquia „in solidum”: una respuesta a nuevas necesidades*, „Revista Española de Derecho Canónico” 66 (2009) nr 167, s. 566; F. Coccopalmerio, *Las así llamadas „unidades pastorales”*, s. 488.

pomiędzy kapłanami, który realizowany jest pod kierownictwem wyznaczonego moderatora²¹.

Kontynuując ten wątek, w praktyce zespół ten, mając równe prawa i obowiązki, podejmuje wspólne decyzje dotyczące kierunków działania duszpasterskiego, dążąc do konsensusu pod przewodnictwem moderatora²². Władza decyzyjna nie spoczywa wyłącznie na nim, lecz decyzje zapadają w drodze wspólnotowego dialogu. Każdy z księży w grupie ma pozycję hierarchiczną równą pozostałym²³. Współodpowiedzialność jest w tym przypadku pełna, ponieważ z prawnego punktu widzenia istnieje relacja równorzędności. Wszyscy księża są w równym stopniu odpowiedzialni za całą opiekę duszpasterską i wspólnie decydują na zasadzie równości o kierunkach duszpasterskich oraz podziale zadań²⁴.

Należy zauważyć, iż zastosowanie tego sposobu organizacji posługi parafialnej w praktyce generuje problemy związane z ustalaniem szczegółowych kompetencji oraz stopnia odpowiedzialności moderatora i pozostałych kapłanów²⁵. Z tego względu bardziej szczegółowe regulacje w tej kwestii zostały skodyfikowane w kan. 542–544 KPK 1983. Z kolei we wspomnianej Instrukcji Kongregacji ds. Duchowieństwa z 29 czerwca 2020 roku „stanowczo zaleca się, aby każda wspólnota kapłanów, której zostało powierzone *in solidum* duszpasterstwo jednej lub kilku parafii, opracowała wewnętrzny regulamin, aby każdy prezbiter mógł lepiej wypełniać zadania i funkcje, które do niego należą”²⁶.

²¹ D. Cenalmor, J. Miras, *El derecho de la Iglesia. Curso básico de derecho canónico*, Pamplona 2022, s. 310–311.

²² G. Trevisan, *Forme di collaborazione interparrocchiali secondo il Codice*, „Quaderni di diritto ecclesiale” 9 (1996) nr 2, s. 171–172.

²³ F. Coccopalmerio, *Las así llamadas „unidades pastorales”*, s. 489.

²⁴ P. Pavanello, *La parrocchia: prospettive canonistiche innovative*, „Quaderni di diritto ecclesiale” 18 (2005) nr 3, s. 307–308.

²⁵ G. Trevisan, *Forme di collaborazione interparrocchiali secondo il Codice*, s. 171–172.

²⁶ Congregatio pro Clericis, *Instructio La conversione pastorale della comunità parrocchiale al servizio della missione evangelizzatrice della Chiesa*, nr 77.

3. Wymogi prawne dla grupy kapłanów tworzących zespół duszpasterski „in solidum”

Ustawodawca kościelny w kanonach 542–544 KPK 1983 określił następujące normy dotyczące członków zespołu:

- a) kwalifikacje kandydata na członka zespołu powinny być takie same, jak w przypadku nominacji na urząd proboszcza, w myśl kan. 521 KPK 1983;
- b) zarówno mianowanie członków zespołu na czas nieokreślony lub określony, jak i działania biskupa diecezjalnego w celu oceny zdatności kandydatów muszą być zgodne z normami dotyczącymi powierzenia urzędu proboszczowskiego (kan. 522 i 524 KPK 1983). W przypadku *commissio in solidum* zdatność ta obejmuje zdolność i gotowość do współpracy w jeszcze większym stopniu niż w przypadku pojedynczego kapłana;
- c) wejście w posiadanie parafii w przypadku moderatora następuje w sposób przewidziany w kan. 527 § 2 KPK 1983, natomiast inni kapłani należący do zespołu przejmują obowiązki duszpasterskie z chwilą złożenia wyznania wiary;
- d) każdy z członków zespołu, zgodnie z ustalonym przez nich podziałem, ma obowiązek wypełniania zadań proboszczowskich, o których mowa w kan. 528, 529 i 530 KPK 1983;
- e) władza asystowania przy zawieraniu małżeństw oraz wszelkie uprawnienia do dyspensowania udzielone proboszczowi przez prawo powszechne przysługują wszystkim członkom zespołu;
- f) w myśl kan. 534 KPK 1983 wszyscy kapłani należący do zespołu są zobowiązani do zachowania rezydencji oraz mają za wspólną zgodą ustalić kolejność, w jakiej jeden z nich będzie odprawiał Mszę Świętą za lud;
- g) zgodnie z kan. 544 KPK 1983 utrata urzędu przez jednego z członków zespołu lub jego niezdatność do wykonywania posługi nie powoduje wakansu parafii, ponieważ jest ona powierzona całemu zespołowi. Przed zamianowaniem przez biskupa nowego moderatora jego zadania wykonuje kapłan tego zespołu, najstarszy nominacją²⁷.

Kanoniści, komentując normy dotyczące solidarnego zarządzania parafią przez zespół kapłanów, prezentują odmienne stanowiska w kwestii statusu prawnego tej grupy. Miras podkreśla, że chociaż wszyscy ci duchowni są wyposażeni w uprawnienia przysługujące proboszczom i powinni spełniać wymogi określone w kan. 521

²⁷ Por. kan. 542–543 KPK 1983.

KPK 1983, to nie otrzymują oni nominacji na ten urząd. Ponadto z zespołu tego nie tworzy się „proboszcza zbiorowego”, ponieważ grupa nie posiada osobowości prawnej ani odrębnej podmiotowości²⁸. Odmienne zdanie w tej kwestii ma Francesco Coccopalmerio. Kanonista ten stoi na stanowisku, że to sam zespół pełni funkcję proboszcza, aczkolwiek nie jako osoba prawna. Argumentuje to faktem, iż poszczególni duchowni, tworząc jedność, ponoszą solidarną odpowiedzialność za całokształt duszpasterstwa w parafii lub w kilku parafiach²⁹.

Z kolei Löffler stwierdza, że między statusem prawnym kapłana należącego do zespołu (zgodnie z kanonem 517 § 1 KPK 1983) a pozycją proboszcza kanonicznego nie ma znaczących różnic. Wszystkie ewentualne odmienności wynikają wyłącznie z prawnej natury samej grupy i w żaden sposób nie podważają statusu jej członków jako proboszczów w sensie kanonicznym, poza oczywistym faktem specyficznego podziału praw i obowiązków. Co prawda brak terminu *parochus* w kanonach 517 § 1, 542, 543 i 544 KPK 1983 mógłby przemawiać przeciwko uznaniu członków zespołu za proboszczów w sensie ścisłym – czyniąc z nich duszpasterzy o statusie prawnym proboszcza, lecz bez formalnego tytułu. Jednakże analiza ich konkretnych uprawnień i zobowiązań (ze szczególnym uwzględnieniem relacji członka zespołu wobec biskupa diecezjalnego) dostarcza przekonujących dowodów, które poddają w wątpliwość zasadność takiego ograniczenia. Nawet jeśli *commissio in solidum* stanowi formę zarządzania parafią o charakterze *sui generis*, o wiele bardziej spójne systemowo byłoby jednoznaczne zaklasyfikowanie księży zespołowych jako proboszczów³⁰.

Analiza powyższej dyskusji doktrynalnej w kontekście normy kan. 526 § 2 KPK 1983 pozwala na postawienie hipotezy, że ustawodawca kościelny, powierzając jednemu z członków zespołu kapłańskiego funkcję moderatora, nadał mu status *sui generis* proboszcza danej wspólnoty parafialnej.

28 D. Cenalmor, J. Miras, *El derecho de la Iglesia*, s. 310–311.

29 F. Coccopalmerio, *Las así llamadas „unidades pastorales”*, s. 488.

30 R. Löffler, *Gemeindeleitung durch ein Priesterteam*, s. 102.

4. Moderator i jego zadania realizowane w relacji z pozostałymi członkami zespołu

Instytucja moderatora w rozumieniu kan. 517 § 1 KPK 1983 nie znajdowała odzwierciedlenia w prawodawstwie kościelnym – w przeciwieństwie do praktyki kolegialnego kierowania pracą duszpasterską, która miała swoje antecedencje w historii Kościoła. Dlatego też należy uznać, że ustawodawca kodeksowy wprowadził istotne *novum*³¹, nadając jednocześnie wspomnianej instytucji następujący zakres obowiązków:

- koordynowanie wspólnej pracy duszpasterskiej w parafii lub w parafiach powierzonych zespołowi kapłanów;
- odpowiadanie przed biskupem za pracę zespołową;
- nadzorowanie wykonywania przez pozostałych kapłanów władzy asystowania przy zawieraniu małżeństw oraz władzy dyspensowania, która na mocy prawa przywiązana jest do urzędu proboszcza;
- reprezentowanie parafii lub grupy parafii w czynnościach prawnych zgodnie z normą kan. 532 KPK 1983³².

W odniesieniu do szczegółowych zadań moderatora wypowiedziała się również Kongregacja ds. Duchowieństwa w przytoczonym dokumencie watykańskim o parafiach na służbie ewangelizacji. W sposób syntetyczny w oparciu o normy kodeksowe stwierdziła, że: „Moderator ponosi odpowiedzialność za koordynowanie wspólnej pracy w parafii lub w parafiach powierzonych zespołowi, przyjmuje na siebie ich prawne reprezentowanie, nadzoruje wykonywanie uprawnień do asystowania przy zawieraniu małżeństw i udzielania dyspens, które należą do proboszczów i odpowiada przed biskupem za całe działanie zespołu”³³.

Kolejną kwestią wymagającą analizy jest status prawny moderatora względem pozostałych prezbiterów wchodzących w skład zespołu. W obszarze tego zagadnienia wśród kanonistów występuje brak zgodności poglądów. Przykładowo, Coccopalmerio stoi na stanowisku, że moderator nie pełni roli przełożonego hierarchicznego, lecz jest jedynie *primus inter pares*, a jego funkcja ma wymiar ojcowski. W konsekwencji moderator powinien wyróżniać się mądrością, doświadczeniem

³¹ P. Schappert, *Solidarische Pfarrseelsorge*, s. 25–62.

³² Por. kan. 517 § 1 i 543 KPK 1983.

³³ Congregatio pro Clericis, *Instructio La conversione pastorale della comunità parrocchiale al servizio della missione evangelizzatrice della Chiesa*, nr 77.

oraz autorytetem, co pozwoli mu koordynować działania współpracowników tak, aby parafia była zarządzana w sposób wzorowy³⁴. W podobnym tonie wypowiada się Löffler, według którego moderatora także należy traktować jako *primus inter pares*, ponieważ nie przysługuje mu władza jurysdykcyjna nad pozostałymi członkami zespołu. Jest on natomiast „koordynatorem sprawowania opieki duszpasterskiej”³⁵. O ile bowiem na wszystkich kapłanach ciąży odpowiedzialność pośrednia, o tyle na moderatorze spoczywa dodatkowo odpowiedzialność bezpośrednia za zapewnienie, że wspólna praca duszpasterska przebiega w duchu współdziałania³⁶.

Odmienne stanowisko zajął Heribert Schmitz, według którego moderator zajmuje uprzywilejowaną pozycję, co pozwala na określenie go mianem *parochus superior*. Kanonista ten podkreśla, że pozycja moderatora w strukturze zespołu ma charakter szczególny i nadrzędny. Wynika to z faktu, iż występuje on w imieniu parafii we wszystkich czynnościach prawnych oraz ponosi wyłączną odpowiedzialność przed biskupem diecezjalnym za realizację powierzonych zadań. W konsekwencji – zdaniem Schmitza – nie sposób uznać, że członkowie zespołu są sobie w pełni równi podczas sprawowania opieki duszpasterskiej, a ewentualne różnice między nimi ujawniają się wyłącznie na płaszczyźnie relacji wewnętrznych³⁷.

Kontynuując powyższe rozważania, Felipe Heredia Esteban wskazuje, że rola moderatora została niejasno zdefiniowana w kodeksie, co rodzi napięcia między zróżnicowanymi i pozornie sprzecznymi elementami tej instytucji. Z jednej strony jego zadanie polega na kierowaniu, koordynowaniu czy wreszcie reprezentowaniu zespołu, z drugiej strony zaś wszystko to musi być wykonywane w delikatnej równowadze, ponieważ ci, wobec których pełni on funkcję moderatora, również wyposażeni są w te same uprawnienia. W związku z tym wyłania się szereg pytań, na które brak jednoznacznej odpowiedzi zarówno w normach kodeksowych, jak i pozakodeksowych: Jaki jest zakres odpowiedzialności moderatora przed biskupem za wspólne działanie pozostałych członków zespołu? W jaki sposób moderator ma spełniać funkcję kierowniczą, jeśli nie jest hierarchicznym przełożonym, a w działaniu zespołu brakuje jednomyślności? W jakim zakresie moderator ponosi

34 F. Coccopalmerio, *Las así llamadas „unidades pastorales”*, s. 489.

35 R. Löffler, *Gemeindeleitung durch ein Priesterteam*, s. 86.

36 R. Löffler, *Gemeindeleitung durch ein Priesterteam*, s. 97–98.

37 H. Schmitz, *Pfarrliche Seelsorge durch Priester-Solidargemeinschaft: pfarrliche Seelsorge gemäß c. 517 § 1 CIC 1983*, St. Ottilien 1998, s. 364–367.

odpowiedzialność za niewłaściwe zarządzanie majątkiem przez pozostałych członków zespołu?³⁸

Odnosząc się do zaprezentowanej problematyki, należy wysunąć wniosek, iż wszelkie trudności w ustaleniu szczegółowych kompetencji oraz stopnia odpowiedzialności moderatora wobec pozostałych członków zespołu będą musiały zostać rozwiązane przede wszystkim na poziomie prawodawstwa partykularnego. Opracowanie odpowiednich statutów lub regulaminów pozwoli na bardziej precyzyjne i jednoznaczne określenie roli moderatora.

Podsumowanie

Przeprowadzona w niniejszym opracowaniu analiza potwierdza, że powierzenie opieki duszpasterskiej kilku prezbiterom *in solidum* (kan. 517 § 1 KPK 1983) stanowi – mimo swoich historycznych antecedenencji – instytucję o charakterze ramowym, to znaczy zawierającą jedynie ogólne wytyczne legislacyjne. Badanie relacji między moderatorem a pozostałymi członkami zespołu duszpasterskiego w świetle kanonów 542–544 KPK 1983 pozwala na sformułowanie wniosku, że obecne przepisy kodeksowe nie rozstrzygają w sposób precyzyjny kwestii podziału szczegółowych kompetencji oraz stopnia odpowiedzialności prawnej poszczególnych kapłanów.

W konsekwencji model duszpasterstwa solidarnego generuje w praktyce szereg problemów natury administracyjnej i duszpasterskiej. Aby ta instytucja mogła funkcjonować prawidłowo, konieczna jest jej implementacja w prawie partykularnym. Postuluje się zatem, by Konferencje Biskupów skorzystały z uprawnień zawartych w kan. 455 § 1 KPK 1983 i wydały dekret ogólny bądź poszczególni biskupi opracowali jednolite statuty diecezjalne. Jedynie szczegółowe doprecyzowanie statusu ustrojowego moderatora oraz mechanizmów decyzyjnych wewnątrz zespołu pozwoli na pełne i bezpieczne wykorzystanie tego nowatorskiego rozwiązania w dobie współczesnych wyzwań duszpasterskich Kościoła.

38 F. H. Esteban, *La parroquia „in solidum”*, s. 569–570.

ABSTRAKT

**Organizacja posługi parafialnej „in solidum”
w myśl kan. 517 § 1 kodeksu prawa kanonicznego**

Autor w artykule analizuje sposób organizacji pracy duszpasterskiej zespołu kapłanów w jednej parafii lub w kilku parafiach opartej na zasadzie działania „in solidum”, skodyfikowanej w kan. 517 § 1 KPK 1983. Prezentowane są następujące kwestie: historyczno-prawne antecedencje duszpasterstwa solidarnego w Kościele, normatywne uwarunkowania wspólnego sprawowania posługi duszpasterskiej, wymogi prawne dla grupy kapłanów tworzących zespół duszpasterski „in solidum” oraz moderator i jego zadania w relacji do pozostałych członków grupy. W konkluzji autor dostrzega, że zastosowanie tego sposobu organizacji parafialnej w praktyce generuje problemy związane z ustaleniem szczegółowych kompetencji oraz stopnia odpowiedzialności moderatora i pozostałych kapłanów. Nie wystarczą w tej kwestii regulacje ogólne skodyfikowane w kan. 542–544 KPK 1983. Należy opracować rozwiązania na poziomie prawodawstwa partykularnego, co pozwoli na bardziej precyzyjne i jednoznaczne zastosowanie tej formy organizacji troski duszpasterskiej.

Słowa kluczowe: parafia, moderator, solidarna opieka duszpasterska, in solidum

ABSTRACT

**Organization of parish ministry “in solidum”
in accordance with canon 517 § 1 of the Code of Canon Law**

In this article, the author analyses the organization of pastoral work carried out by a team of priests in a single parish or across several parishes, based on the principle of acting “in solidum”, as codified in canon 517 § 1 of the 1983 Code of Canon Law. The following issues are presented: the historical and legal antecedents of pastoral ministry in solidarity within the Church; the normative conditions for the joint exercise of pastoral ministry; the legal requirements for a group of priests forming a pastoral team “in solidum”; and the moderator and his duties in relation to the other members of the group. In conclusion, the author observes that the practical application of this method of parish organization gives rise to problems concerning the determination of the specific competences and the degree of responsibility of the moderator and the other priests. The general regulations codified in canons 542–544 of the 1983 Code of Canon Law are insufficient in this regard. Solutions need to be developed at the level of particular

legislation, which will allow for a more precise and unambiguous application of this form of pastoral care organization.

Keywords: parish, moderator, joint pastoral care, in solidum

Bibliografia

1. Benedictus PP. XIV, *Constitutio Ad militantis*, 30.03.1742, w: *Codicis Iuris Canonici Fontes*, vol. 1: *Concilia Generalia – Romani Pontifices usque ad Annum 1745*, n. 1–364, ed. P. Gasparri, Romae 1947, s. 723–733.
2. Cenalmor D., Miras J., *El derecho de la Iglesia. Curso básico de derecho canónico*, Pamplona 2022.
3. Coccopalmerio F., *Le unità pastorali: motivi, valori e limiti*, „Quaderni di diritto ecclesiale” 9 (1996) nr 1, s. 135–138.
4. Coccopalmerio F., *Las así llamadas „unidades pastorales”: motivos, valores y límites*, „Revista Española de Derecho Canónico” 66 (2009) nr 167, s. 487–498.
5. *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, 27.05.1917, „Acta Apostolicae Sedis” 9 (1917) pars 2, s. 1–593.
6. *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 25.01.1983, „Acta Apostolicae Sedis” 75 (1983) pars 2, s. 1–317; tekst polski: *Kodeks prawa kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 roku. Zaktualizowany przekład na język polski*, Poznań 2022.
7. *Coetuum studiorum labores*, 1. *Coetus de Sacra Hierarchia*, „Communicationes” 8 (1976) nr 1, s. 23–31.
8. *Coetus studii „De sacra Hierarchia” (olim „De Clericis”) (Sessio VIII)*, „Communicationes” 24 (1992) nr 1, s. 92–127.
9. *Concilium Tridentinum, Decretum de reformatione*, Sessio XXIV: *De parochiarum circumscriptione*, Cap. XII, w: *Canones et decreta Sacrosancti Oecumenici Concilii Tridentini: sub Paulo III., Iulio III., et Pio IV., Pontificibus maximis; cum additamentis et indicibus ad Conc. Trident. Spectantibus*, Ratisbonae 1874, s. 151–172.
10. *Congregatio pro Clericis, Instructio La conversione pastorale della comunità parrocchiale al servizio della missione evangelizzatrice della Chiesa*, 29.07.2020, „Communicationes” 52 (2020) nr 2, s. 427–467.
11. *Corpus Iuris Canonici editio Lipsiensis secunda post Aemilii Ludouici Richteri curas ad librorum manu scriptorium et editionis Romanae fidem recognouit*

et adnotatione critica instruxit Aemilius Friedberg, pars 1: Decretum Magistri Gratiani, pars 2: Decretalium Collectiones, Graz 1959.

12. Esteban F. H., *La parroquia „in solidum”: una respuesta a nuevas necesidades*, „Revista Española de Derecho Canónico” 66 (2009) nr 167, s. 551–585.
13. Löffler R., *Gemeindeleitung durch ein Priesterteam. Interpretation des can. 517 § 1 CIC/1983 unter besonderer Berücksichtigung der deutsche Rechtslage*, Essen 2001.
14. Miras J., *El ejercicio „in solidum” del ministerio parroquial*, „Ius Canonicum” 29 (1989) nr 58, s. 483–502.
15. Pavanello P., *La parrocchia: prospettive canonistiche innovative*, „Quaderni di diritto ecclesiale” 18 (2005) nr 3, s. 299–312.
16. Pontificia Commissio ad Codicis Canones Authentice Interpretandos, *Responsa ad proposita dubia. IV. De parochis (can. 460)*, 14.07.1922, „Acta Apostolicae Sedis” 14 (1922), s. 526–530.
17. Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema canonum libri II de Populo Dei*, Città del Vaticano 1977.
18. Schappert P., *Solidarische Pfarrseelsorge. Möglichkeit und ewertung in der neuklassischen Kanonistik*, St. Ottilien 1991 (Dissertationen: Kanonistische Reihe, 7).
19. Schmitz H., *Pfarrliche Seelsorge durch Priester-Solidargemeinschaft: pfarrliche Seelsorge gemäß c. 517 § 1 CIC 1983*, St. Ottilien 1998, s. 357–371.
20. Trevisan G., *Forme di collaborazione interparrocchiali secondo il Codice*, „Quaderni di diritto ecclesiale” 9 (1996) nr 2, s. 164–173.